

Legenda regelui Matia

Cladirea în care, la 23 februarie 1443, s-a născut Matia, cel de-al doilea și cel mai mic dintre fiii lui Ioan de Hunedoara, datează de la începutul secolului al XV-lea. Atunci, un întreprinzător al epocii al cărui nume nu ni s-a păstrat a achiziționat două cladiri din Cetatea Veche a Clujului și a ridicat în locul lor o clădire spațioasă, care a devenit, în cele două secole care au urmat, cel mai confortabil și mai costisitor han al Clujului. Clădirea este situată pe latura de nord a micii piațete de la intersecția strazilor Matei Corvin, Sextil Puscariu, Virgil Fulicea, Victor Deleu și Franklin Delano Roosevelt, în apropierea locului în care se afla, cu șapte secole în urmă, principala poartă de intrare în așa-numita „Cetate Veche” a Clujului. Această piațetă, împreună cu strada Matei Corvin și cu un segment al strazii Victor Deleu, a fost transformată de municipalitatea clujeană, în cursul anului 2006, în zonă pietonală, parte a unui amplu proiect de valorificare turistică a patrimoniului istoric al orașului.

În februarie 1443, când Elisabeta Szilagy, aflată în drum spre Buda, a poposit pentru o perioadă mai îndelungată la Cluj, unde i-a venit și sorocul, proprietarul hanului era un anume Iacob Méhffy. Cheltuielile legate de sederea la Cluj a soției voievodului Transilvaniei au fost suportate, probabil, de municipalitatea clujeană. Nu trebuie uitat că trecuseră doar cinci ani de când orașul își pierduse o mare parte a privilegiilor, ca urmare a asocierii locuitorilor săi la răscoală „de la Bobalna” (1437-1438). Ioan de Hunedoara era voievodul din partea caruia clujenii așteptau restituirea acestor privilegii și era firesc ca ei să profite de șansa reprezentată de prezența Elisabetei Szilagy în orașul lor. De asemenea, voievodul era un adevărat om al momentului: el devenise, în martie 1442, salvatorul Transilvaniei ca urmare a victoriei de lângă Sibiu asupra lui Mezősid beg, și apoi eliberatorul țării Românești ca urmare a unei alte victorii răsunătoare obținute, în septembrie acelasi an, asupra turcilor conduși de beilerbeyul Rumeliei, Șehabeddin. Matia fusese conceput, prin urmare, în intervalul dintre cele două bătălii, în perioada în care voievodul realiza mobilizarea forțelor Transilvaniei pentru cea dintâi ofensivă încununată de succes împotriva otomanilor.

Năsterea lui Matia la Cluj a fost, asadar, una aproape întâmplătoare, însă aceasta „întâmplare” nu a fost tratată cu indiferență nici de marele rege, și cu atât mai puțin de locuitorii orașului. În anul 1467, după ce a înfrânt, având și sprijinul clujenilor, rebeliunea unei facțiuni a nobilimii transilvane care îi era ostilă, Matia Corvin și-a demonstrat afecțiunea față de casa în care văzuse lumina zilei, scutindu-i pentru totdeauna pe proprietarii ei de achitarea taxelor și impozitelor. Această scutire a transformat „casa Matia” într-o proprietate extrem de valoroasă, cu atât mai mult cu cât ea a fost recunoscută și confirmată de regii și principii care i-au succedat.

Dezvelirea statuii lui Matia Corvin din Piața Unirii (1902)

Matia Corvinul a făcut orașului și alte servicii importante. În 1470, el a donat Clujului târgul Cojocna, centru de exploatare a sării, care a contribuit la creșterea veniturilor orașului. Prin hotărârile din 1467, 1478 și 1485, Matia a încurajat așezarea în oraș și eliberarea iobagilor care, în prealabil, își achitasera obligațiile față de

stapanii lor. Preocupat de buna functionare a administratiei orasului, Matia a decis, în 1468, instituirea unei paritati în Consiliul celor O Suta între patricieni („oamenii cu stare buna”) si membrii breslelor, care aveau dreptul sa își desemneze, fiecare, cate 50 de reprezentanti. Domnia sa este legata de finalizarea, refacerea sau începerea constructiei catorva dintre monumentele reprezentative ale orasului. De aceasta epoca sunt legate atat finalizarea bisericii Sf. Mihail, în preajma anului 1480, cat si completarea incintei fortificate a orasului prin ridicarea, în preajma anului 1475, a Turnului Croitorilor. Cea mai importanta ctitorie clujeana a lui Matia a fost însa biserica franciscanilor minoriti (în prezent reformata) de pe strada Lupilor (astazi M. Kogalniceanu), finantata printr-o consistenta donatie regala, a carei constructie a început în 1486 si care îi poarta si ea, pana astazi, numele („Biserica lui Matia”). În acelasi timp, traditia nasterii clujene a regelui Matia nu s-a pierdut niciodata în secolele urmatoare. În secolul al XVI-lea exista deja un adevarat cult pentru memoria marelui rege, cult care a transformat „casa Matia” într-un loc frecventat de mereu mai numerosi vizitatori ai orasului. Este o epoca în care se manifesta primele semne ale aparitiei „turismului” laic, dezvoltat în mod firesc într-o perioada de intensa circulatie în Europa a mestesugarilor si a negustorilor, a medicilor si a spiterilor, a studentilor si a eruditilor ratacitori, a artistilor si a cartografilor, a predicatorilor de toate culorile si a victimelor persecutiilor religioase, dar si a tinerilor nobili dornici sa își desavarseasca educatia. Interesul acestor calatori este din ce în ce mai putin strict si direct economic, ei aratandu-se preocupati de aspectele inedite ale culturii localitatilor pe care le strabateau si, evident, de istoriile legate de personalitatile legate de un loc sau de altul. Este o epoca în care, dupa cum ne arata cronica lui Gaspar Heltai, Matia devine, în traditia urbana clujeana, o întruchipare a dreptatii si a perfectiunii, un model al suveranului apropiat oamenilor simpli, carora le cunoaste greutatile si actioneaza pentru a le remedia.

Cronica lui Gaspar Heltai consemneaza, în acest sens, una dintre cele mai cunoscute legende ale istoriei clujene, pe care, pana astazi, bunicii continua sa le-o povesteasca nepotilor. Legenda spune ca Matia, aflat în trecere prin Transilvania, si-ar fi lasat numeroasa suita în cetatea episcopala a Gilaului si, deghizat în student calator, ar fi intrat incognito în orasul sau natal, pentru a vedea cu ochii sai starea de spirit a locuitorilor si atitudinea conducatorilor orasului fata de ei. În piata centrala a orasului, Matia a asistat, plin de revolta, la o scena în care plebeii orasului erau obligati de oamenii judelui, sub amenintarea biciuirii, sa care cu bratele busteni pentru gospodaria sa. Protestand împotriva acestei nedreptati, regele deghizat în student a fost biciuit si obligat sa se alature sarmanilor orasului în munca grea pe care acestia o faceau, pana la asfintitul soarelui. Legenda spune, însa, ca Matia ar fi avut inspiratia de a scrie cu carbune, pe trei lemne de foc din curtea judelui, urmatoarea însemnare: „Aici a fost regele Matia! Unde este dreptatea?”. Eliberat odata cu lasarea serii, regele s-a întors în tabara sa de la Gilau. A doua zi, Matia a revenit în oras, în fruntea suitei sale stralucitoare, fiind întâmpinat cu mare fast de judele si de fruntasii orasului. Întrebat fiind despre respectarea legilor care interziceau exploatarea abuziva a oamenilor liberi, judele orasului l-ar fi asigurat pe suveranul sau ca aceste legi erau respectate fara nici cea mai mica urma de abatere. Atunci, regele si-a pus oamenii sa rascoleasca stivele de lemne din curtea judelui, pana la gasirea celor trei bucati de lemn pe care fusese facuta inscriptia incriminatoare. Apoi, Matia l-a pedepsit pe judele orasului si a luat masuri pentru a asigura stricta respectare a drepturilor si libertatilor tuturor cetatenilor orasului.

Aceasta legenda constituie o expresie a aspiratiilor catre libertate si dreptate specifice epocii Reformei. Mitul lui Matia este reinterpretat din aceasta perspectiva, marelui rege nascut la Cluj fiindu-i atribuit, cu convingere si nostalgie, numele „Matia cel Drept”. Grilajele ferestrelor casei Matia erau ornamentate în aceasta epoca cu corbi heraldici, iar în interiorul cladirii, încaperea în care se nascuse Matia – prima de pe partea stanga, dupa intrarea pe poarta gotica pastrata pana astazi – ajunge sa fie obiectul unui interes aparte. Aceasta încapere a fost marcata, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cu o inscriptie al carei text ni s-a pastrat într-o transcriere din anul 1758: „*Matthias, dei gratia beatae memoriae olim Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae rex, filius quo[n]dam domini Joannis Hunyadi, natus hic in isto hypocausto anno 1444, die 27 Martii(!), 3 hora matutina, qui fideliter patriae inservivit regnavitque foeliciter usque ad vitae suae finem.*“ [„*Matia, de buna amintire, prin gratia divina rege al Ungariei, Boemiei, Dalmatiei si Croatiei, fiul raposatului domn Ioan de Hunedoara, nascut aici, în aceasta încapere, în anul 1444, în ziua de 27 martie, la a treia ora a diminetii, si-a servit patria cu credinta si a domnit cu fericire pana la sfarsitul vietii sale.*”]